

Vargyas Lajos

Ez a harmadik könyvem, ami a Szépirodalmi Kiadónál jelenik meg. Pedig életemet nem az irodalomnak szenteltem, hanem a tudományos kutatásnak. De ez a kutatás mindig valahogy az irodalommal határos kérdésekkel foglalkozott. Az elsőt Csanádi Imrével közösen írtuk a népballadáról. A második, a Magyar vers – magyar nyelv vers-tani kutatásaimnak volt végleges összefoglalása. Ez a mostani harmadik minden munkám közül a legkedvesebb. Válogatás tanulmányaimból. Nem új kutatás eredményeit adja közre, egész életem érdeklődéséről, eredményeiről és állásfoglalásairól ad áttekintést. 1937–1982 közt megjelent írásaimból válogattam ki, amit a szélesebb körű nyilvánosság elé akarok bocsátani, ami véleményem szerint nem csak szakkérdés, s amit magam is legjobban igyekeztem formába önteni.

Tanulmányok vannak benne a néphagyomány keleti elemeiről, európai összefüggéseiről, balladáról, népdalról, szimbólumokról, népzeneiről. Tárgyalok részletegyezéseket Altaj-vidéki török-mongol hősének és Európában ismeretlen magyar népmesék közt, vizsgálom, hogy milyen formai igényt lehet végigkövetni a magyar népzene kódos múltba vesző kezdetétől a XIX. század végén kiviruló új stílusig, vagy hogy meddig jutott el a honfoglaló magyarság vallási fejlődése – és keresem a megoldás útját arra, hogyan menthették át a népkultúra értékeit a nemzeti műveltségbe. De ugyanígy szerepelnek a könyvben írások a magyar versről, Adyról, Bartókról, Kodályról és másokról; mindig valamiképpen a magyar kultúráról s a vele összefüggő keleti, kelet-európai kérdésekről. Közös bennük egy történeti érdeklődésnek különböző irányokba kitekintő tájékozódása. Egy olyan történeti érdeklődés, amelynek középpontjában mindig a teljesítmény áll: a nemzeti kultúra. S amely a múltban a ma előzményét keresi, mert a múlt, sőt a jövőt akarja jobban látni – szeretné jobbnak látni.

Első írásom 1937-ből való, az itt közölt utolsó 1982-ből. Mi minden változott ez idő alatt! 180 fokok fordulatok váltották egymást a körülöttünk folyó történelemben: Horthy-korszak, nyilasuralom, személyi kultusz

és annak 1956 óta folyó revíziója. Ez meg is látszik abban, hogy mivel vitatkoztam. Hol a Horthy-korszak művelődési „eszményeivel” kellett szemben állanom, hol meg a személyi kultusz művészetpolitikájával. Volt, hogy szembenállásom hivatalos reakciót is kiváltott. A zsdanovi zenei pártfőhatározatról írt, Bartókot és Kodályt menteni akaró írásomat a Válasz folyóirat „dühödtt szovjetellenességre” hozta fel fő példának a lap megszüntetését indokló kritikus. A fiatal olvasónak, aki már csak azt tudja, hogy a Szovjetunióban is játsszák és elismerik Bartókot, ez ma már szinte érthetetlen. Korábban pedig az az 1938-ban írt cikkem, amelyben a „Mindent vissza” jelszavak idején a nemzetiségeknek még önálló parlamentet is akartam volna juttatni, szerencsémre egy alig ismert, szűkkörű kis folyóiratban jelent meg, s így különösebb „kritikát” nem zúdított a fejemre.

De azért még ezek a tanulmányok is, amelyek a tudomány felől épp csak hogy sűrölyk a közelet kérdéseit, megéreztetik a mai fiatal olvasóval, hogy mi mindennel találta magát szemben az előtte járó nemzedék. Mindenesetre sokszor éreztem szükségét, hogy vitába szálljak, ha nem is mindig ilyen kiélezett kérdésekben. Vitatkoztam a Horthy-korszak egyik kiemelt művészi rendezvényének, a „Júniusi hetek”-nek a szellemével, vitatkoztam Erdei Ferencsel a néphagyomány társadalmi és történelmi megítéléséről, vitatkoztam a magyar vers és különösen Ady verselésének problémáiról, beleszóltam a vitába, amely Csanádi Imre válogatása, A magyar valóság versei körül zajlott, és állandó tárgya volt vitáimnak, hogy narodnyikizmus-e a néphagyomány művészi értékeihez való ragaszkodás.

Ezekben a vitákban túl kellett lépnem a szaktudomány határain, s a tudomány eredményei alapján igyekeztem hozzászólni általánosabb jelentőségű kérdésekhez. Ezért merem az irodalmi érdeklődésű olvasók elé vinni ezeket a hozzászólásokat. Tizenhárom ezek közül ugyanis mindjárt irodalmi folyóirat számára készült, vagy más, nem tudományos célra íródott. A többi tizen-nyolc ugyan tudományos közlemény vagy tudományos konferencián elhangzott előadás, de

remélem, hogy az olvasó nem fog lényeges különbséget érezni köztük, sem hangban sem témában. Hiszen például a ballada paraszti eredetéről szóló tanulmányt a Harvard Egyetem nemzetközi konferenciáján olvastam föl, itthon viszont irodalmi folyóirat közölte, a Kortárs. Egyik legkorábbi tanulmányomat pedig ketté kellett választani, mert túl hosszú volt az akkori vezető irodalmi folyóirat, a Magyar Csillag számára, így került első fele egy tudományos folyóiratba, a Társadalomtudomány-ba. Mert a művészetek, a történelem és eredménye, a nemzeti kultúra nemcsak szaktudomány tárgya, ami csak néhány kutatóra tartozik, hanem a műveltek közügye. Vannak ugyan részletkérdései, amelyek csak a szakembert érdeklik, sőt vannak az általános kérdésekről is nehezen olvasható, „szakzszerű írások”. Am azt a „szakzsargont”, amelyben néha csak a ragok és kötőszók magyarok, sosem tudtam elfogadni. Számomra a fogalmazás tisztelgés a nyelv szelleme előtt. És az olvasó előtt. Példaképem Kosztolányi prózája: a magyartalanságot, idegen szavakat kerülő, világos, tömör, egyszerű, mégis választékos és jól hangzó írásmód. Ehhez igyekeztem egyre közelebb jutni munkásságom eddigi negyvenöt esztendeje alatt.

Hogy mennyire sikerült, döntse el az olvasó. Számomra már az is öröm lesz és elégtétel, ha nem lankad el figyelme, amíg azok között a kérdések közt követ, amelyeket sosem kötelességből igyekeztem boncolgatni, hanem szenvedélyes érdeklődésből; s ha végül azzal teszi le könyvet, hogy néhány árnyalattal tovább színeződött az a kép, ami benne él arról, amit összefoglaló névvel úgy hívunk: magyar kultúra.

(Vargyas Lajos: Keleti hagyomány – nyugati kultúra. Szépirodalmi. 461 oldal, kötvé 50 Ft.)

Kádármester. Elbert D. rajza a Mest...